

РОЛЬ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У ФОРМУВАННІ КЛАСТЕРІВ ВИХОВАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ

У статті розкрито поняття “соціальність”, “неповнолітні”, “кластер”; визначено роль органів державного управління у формуванні кластерів виховання неповнолітніх; подано модель кластерів у галузі виховання неповнолітніх.

Ключові слова: соціальність, неповнолітні, кластер, органи управління, кластери в галузі виховання неповнолітніх.

I. Вступ

“Динаміка глобалізаційних процесів, формування нової системи суспільних орієнтирів спричинила наростання негативних тенденцій нехтування громадянами етичних норм, відмови від традиційних моральних і духовних орієнтирів” [9], серед яких і ті, що стосуються ставлення людей один до одного. У зв’язку з цим гостро постає проблема виховання соціальності молодого покоління (зокрема неповнолітніх) – майбутнього нації, яке, на жаль, “втрачає ...людське обличчя” [7].

Виховна функція є провідною в діяльності педагогічних працівників, які, згідно із Законом України “Про освіту”, зобов’язані виховувати у дітей та молоді повагу до батьків, жінок, старших за віком, готувати учнів до свідомого життя в дусі взаєморозуміння, миру, злагоди між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами [1]. Але “система освіти в Україні переживає сьогодні не найкращі часи” [5, с. 304], “погіршується виховна... робота в школах..., закриваються дитячі заклади і молодіжні клуби, гуртки” [9] тощо. Прогресує послаблення інституту сім’ї (що є першоосновою розвитку неповнолітніх, зокрема соціального), обов’язком якої є виховання в дитини почуття доброти, милосердя, шанобливого ставлення до сім’ї, старших за віком [1]. У цілому спостерігається тенденція до ухилення названих суб’єктів від виконання виховної функції (зокрема тих її аспектів, що стосуються формування соціальності), перекладання її один на одного.

Проблема соціальності перебуває у центрі уваги філософів (М. Горлач, Є. Причепій та ін.), соціологів (А. Грицанов, М. Юрій та ін.), психологів (Л. Виготський, Ф. Райс та ін.), педагогів (Н. Лавриченко, Н. Мойсеюк та ін.), соціальних педагогів (В. Нікітін, Т. Ромм та ін.). Окремих аспектів формування соціальності неповнолітніх торкалися у своїх працях фахівці з держав-

ного управління. Дослідники ставили завдання, пов’язані з діяльністю органів державної виконавчої влади щодо формування духовності (С. Кіндзерський), духовних цінностей громадян (Л. Мисів) (через гуманітарну сферу), нової парадигми соціальних цінностей, зокрема, формування останніх у державних службовців (М. Кравченко), ціннісних орієнтацій сучасного українського суспільства через соціокультурну сферу (Н. Сорокіна), гуманізації суспільної свідомості (М. Задорожна), створення умов для соціалізації неповнолітніх на загальнодержавному рівні органами державного управління у сфері молодіжної політики (Л. Кривачук, Н. Метшолкіна, І. Парубчак).

II. Постановка завдання

Метою статті є експлікація дефініцій “соціальність”, “неповнолітні”, “кластер”; обґрунтування кластера в галузі виховання неповнолітніх, розробка його моделі.

III. Результати

Чи не найважливішим завданням науки державного управління є з’ясування понятійного апарату, а саме експлікація таких понять, як: “соціальність”, “неповнолітні”, “кластер”.

У кожній науці (філософії, соціології, психології, педагогіці, соціальній педагогіці) для вивчення феномену “соціальність” виділяється свій, особливий аспект. У результаті проведеного аналізу філософських, соціологічних, соціально-психологічних, педагогічних, соціально-педагогічних поглядів на феномен “соціальність” встановлено, що серед науковців немає єдиної думки щодо сутності зазначеної дефініції, але всі вчені сходяться на тому, що соціальність – це характеристика, яка відображає ставлення людей один до одного на рівні суспільства, груп та окремих особистостей; результат соціалізації, зокрема її керованого різновиду – соціального виховання.

Аналіз поняття “соціальність” у різних наукових аспектах дав підстави для формування власної його дефініції: соціальність – результат соціального виховання; інтегрована комплекс-

на характеристика, яка відображає активно-творче ставлення індивіда до соціуму (іншої людини; сім'ї (членів родини); соціально-вікових (однокурсників, однолітків, дорослих, людей похилого віку та ін.) груп; груп з функціональними обмеженнями (психічними, фізичними, інтелектуальними); професійних груп; конфесійних груп; національних груп; груп за статевими ознаками; регіону; нації; людства тощо) як цінності; сукупність соціальних рис (альтруїзм, гуманність, делікатність, доброзичливість, душевність, емпатія (співрадість, співчуття, співпереживання), інтернаціоналізм, комунікативна компетентність (комунікабельність, соціабельність), людяність, милосердя, миролюбність, патріотизм, соціальна активність, соціальна відповідальність, толерантність, уважність тощо), властивостей особистості, які виявляються в соціальній поведінці.

Наступним кроком є визначення поняття "неповнолітні". Згідно з Пекінськими правилами, неповнолітньою є дитина або молода людина віком з 7 до 18 років або старше [6], тобто межі зазначеної вікової категорії дітей фактично залишені відкритими, що створює підстави вважати неповнолітньою особу, яка досягла 25, 30 років і більше.

У Конвенції про права дитини зазначено, що "дитиною є кожна людська істота до досягнення нею 18-річного віку, якщо за законом, застосованим до даної особи, вона не досягає повноліття раніше" [4]. Отже, відповідно до цього, впливає, що неповнолітньою є дитина від народження до 18 років.

Повною мірою відображає положення Конвенції з цього питання Закон України "Про охорону дитинства" [2].

Крім вищезазначених документів, поняття "неповнолітні" міститься в Сімейному кодексі України, де "дитина до досягнення нею чотирнадцяти років вважається малолітньою, а у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років – неповнолітньою" [8]. Таким чином, впливає, що неповнолітніми, згідно із цим документом, є діти від 14 до 18 років.

Відповідно до Закону України "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні", неповнолітніми (як і у Конвенції про права дитини, Законі України "Про охорону дитинства") є громадяни віком до 18 років [3].

У контексті цього дослідження в основу розуміння сутності поняття "неповнолітні" покладено позиції Конвенції про права дитини, Законів України "Про охорону дитинства", "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні". Отже, неповнолітніми є особи, яким не виповнилося 18 років, тобто діти дошкільного, молодшого шкільного, підліткового та юнацького віку.

Кластер (від англ. *cluster* – група, скупчення, гроно, букет, бджолиний рій) – одна з форм кооперації, співробітництва, об'єднання на добровільній основі окремих елементів в одне ціле в локальній географічній зоні для виконання певної функції або ж реалізації певної мети (в цьому дослідженні – формування соціальності неповнолітніх).

Підґрунтям формування кластерів у галузі виховання неповнолітніх є Закон України "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні", в якому наголошено на необхідності єдності зусиль держави, всіх верств суспільства, політичних і громадських організацій, підприємств, установ, організацій та громадян у справі соціального становлення й розвитку молоді [3]. Крім того, проблема формування кластерів відображена в таких нормативно-правових актах: Законі України "Про інноваційну діяльність" від 04.07.2002 р. № 40-IV; Постанові Кабінету Міністрів України "Про схвалення Державної програми розвитку промисловості на 2003–2011 роки" від 28.07.2003 р. № 1174; розпорядженні Кабінету Міністрів України "Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми "Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2008–2012 роки" від 06.06.2007 р. № 381-р; розпорядженні Кабінету Міністрів України "Про затвердження плану заходів на 2010–2011 роки із створення інноваційно-технологічного кластера "Сорочинський ярмарок" для сприяння розвитку сільських територій" від 27.01.2010 р. № 165-р; розпорядженні Кабінету Міністрів України "Про впровадження кластерної моделі розвитку народних художніх промислів" від 27.01.2010 р. № 145-р; Постанові Кабінету Міністрів України "Про затвердження програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні" від 02.02.2011 р. № 389; Законі України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" від 08.09.2011 р. № 3715-VI; розпорядженні Кабінету Міністрів України "Про затвердження плану заходів щодо стимулювання міжрегіональної співпраці, кооперації та інтеграції" від 21.09.2011 р. № 896-р.

На необхідності об'єднання спільних зусиль інститутів громадянського суспільства, дитячих, молодіжних громадських об'єднань, релігійних організацій, навчальних закладів різного рівня, сім'ї та держави тощо з метою подолання наслідків деградації ціннісної системи наголошено у парламентських слуханнях "Про стан суспільної моралі в Україні" [9].

На підставі вищезазначеного презентуємо модель кластерів у галузі виховання неповнолітніх у м. Харкові (рис.).

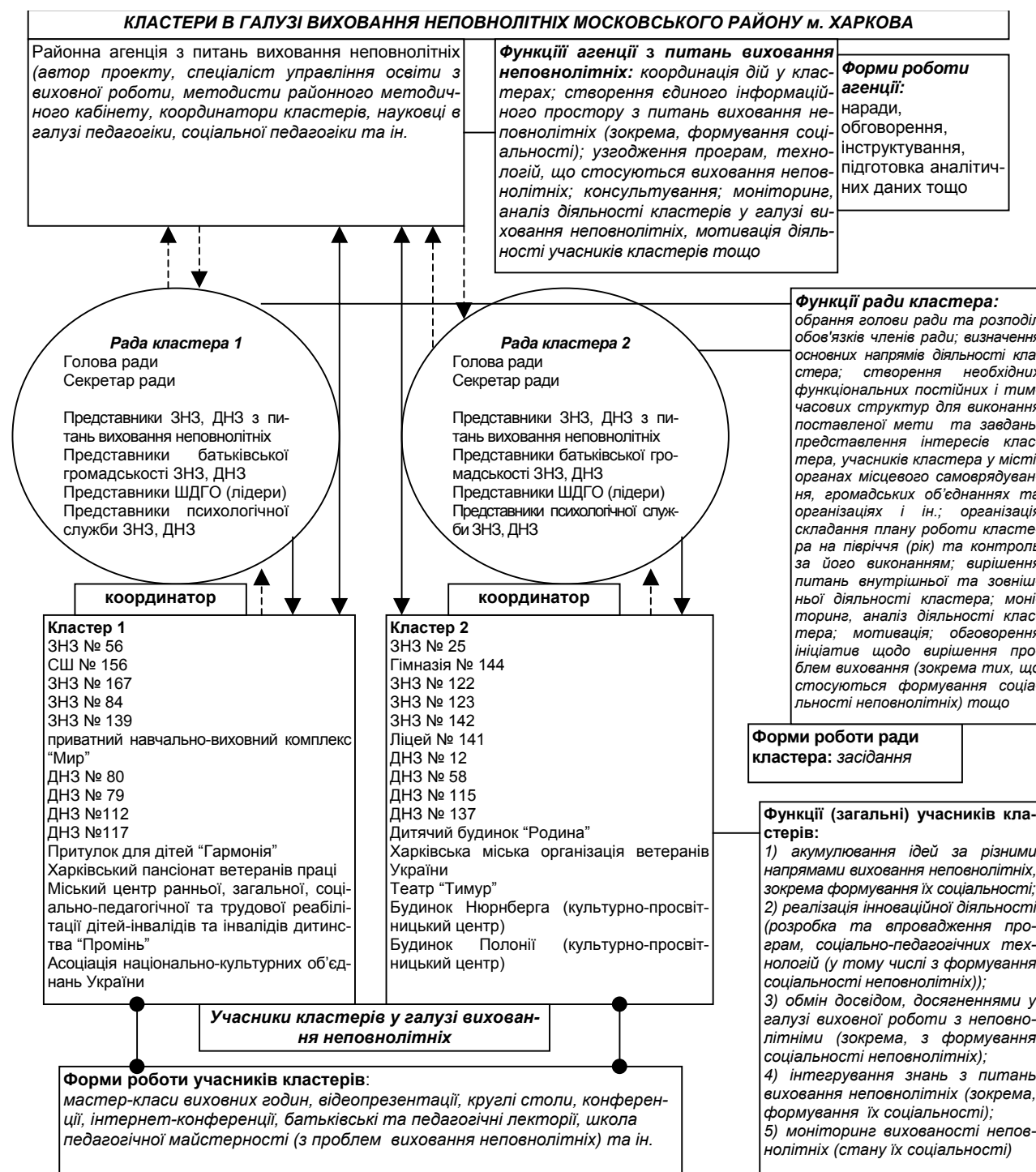

Рис. Кластери в галузі виховання неповнолітніх (на прикладі Московського району м. Харкова)

Головні ідеї, на яких ґрунтується створення кластерів у галузі виховання неповнолітніх, відображені у їх меті та завданнях.

Стратегічною метою кластерів у галузі виховання неповнолітніх є підвищення вихованості дітей до 18 років (зокрема, рівня їх соціальності), завдання кластерів:

- проводити моніторинг стану вихованості (зокрема, соціальності) неповнолітніх;
- нагромаджувати інформацію та акумулювати ідеї за різними напрямками виховання неповнолітніх (дошкільного, молодшого шкільного, підліткового та юнацького віку

до 18 років), зокрема, з формування їх соціальності;

- інтегрувати знання (зокрема, з питань формування соціальності дітей) для забезпечення конкурентоспроможності учасників кластера;
- сприяти інноваціям у вихованні, зокрема розробці та впровадженню програм, соціально-педагогічних технологій (у тому числі з формування соціальності неповнолітніх);
- зміцнити партнерські взаємовідносини між учасниками кластера;

- сприяти обміну нагромадженим досвідом, досягненнями в галузі виховної роботи з неповнолітніми між учасниками кластера (зокрема, з формування соціальності неповнолітніх);
- підвищити якість виконання виховної функції педагогічними працівниками, батьками (зокрема, з формування соціальності неповнолітніх);
- створити сприятливе соціально-виховне середовище для формування соціальності неповнолітніх, що передбачає об'єднання та інтегрування необхідних соціальних та людських ресурсів, виховний потенціал яких можна використати для набуття дитиною соціальних цінностей, соціальних якостей, досвіду соціальної поведінки (як складових соціальності).

Учасниками кластера № 1 у галузі виховання неповнолітніх є: дошкільні навчальні заклади (ДНЗ) № 79, 80, 112, 117; загальноосвітні навчальні заклади (ЗНЗ) № 56, 84, 139, 156, 167, приватний навчально-виховний комплекс "Мир"; притулок для дітей "Гармонія", Харківський пансіонат ветеранів праці, міський центр ранньої, загальної, соціально-педагогічної та трудової реабілітації дітей-інвалідів та інвалідів дитинства "Промінь", Асоціація національно-культурних об'єднань України.

Учасниками кластера № 2 у галузі виховання неповнолітніх є: ДНЗ № 12, 58, 115, 137; ЗНЗ № 25, 122, 123, 141, 142, гімназія № 144; дитячий будинок "Родина", Харківська міська організація ветеранів України, театр "Тимур", будинок Нюрнберга (культурно-просвітницький центр), будинок Полонії (культурно-просвітницький центр).

Зазначимо, що в основу поєднання ДНЗ та ЗНЗ у той чи інший кластер покладено принцип територіальної близькості (локалізації). Підґрунтям інтегрування інших учасників кластерів є особливості соціальності, її структурно-компонентний склад, який потребує вибудовування процесу формування соціальності неповнолітніх у єдності її складових (соціальних цінностей, соціальних якостей, соціальної поведінки) через усі соціокультурні сфери, зокрема ті з них, котрі містять можливості для набуття дітьми ціннісного ставлення до різних соціально-вікових груп.

Загальними функціями учасників кластерів визначено такі: 1) акумулювання ідей за різними напрямками виховання неповнолітніх, зокрема з формування їх соціальності; 2) реалізація інноваційної діяльності (розробка та впровадження програм, соціально-педагогічних технологій (у тому числі з формування соціальності неповнолітніх)); 3) обмін досвідом, досягненнями в галузі виховної роботи з неповнолітніми (зокрема, з формування соціальності неповнолітніх); 4) інтегрування знань з питань виховання неповнолітніх (зокрема, формування їх соціальності); 5) моніторинг вихованості

неповнолітніх (стану їх соціальності). Формами роботи учасників кластерів можуть бути: круглі столи, мастер-класи виховних годин, відеопрезентації з питань виховання (зокрема, формування соціальності неповнолітніх), конференції, інтернет-конференції, батьківські та педагогічні лекторії, школа педагогічної майстерності (з проблем виховання неповнолітніх, їх соціальності) та ін.

Кожний кластер має координатора та раду, до складу якої входять: голова ради, секретар ради, координатор, представники ЗНЗ, ДНЗ з питань виховання неповнолітніх, представники батьківської громадськості ЗНЗ, ДНЗ, лідери шкільних дитячих громадських об'єднань (ШДГО), представники психологічної служби ЗНЗ, ДНЗ та ін. До функцій ради кластера належать такі, як: обрання голови ради та розподіл обов'язків членів ради; визначення основних напрямів діяльності кластера; створення необхідних функціональних постійних і тимчасових структур для виконання поставленої мети (в цьому дослідженні – формування соціальності неповнолітніх) та завдань; представлення інтересів кластера, учасників кластера в місті, органах місцевого самоврядування, громадських об'єднаннях та організаціях і ін.; організація складання плану роботи кластера на півріччя (рік) та контроль за його виконанням; вирішення питань внутрішньої та зовнішньої діяльності кластера; моніторинг, аналіз діяльності кластера; мотивація; обговорення ініціатив щодо вирішення проблем виховання (зокрема тих, що стосуються формування соціальності неповнолітніх) тощо. Основна форма роботи ради кластера – засідання.

Дорадчим органом кластерів у галузі виховання неповнолітніх є агенція з питань виховання неповнолітніх, до складу якої входять: автор проекту, спеціаліст управління освіти з виховної роботи, методисти районного методичного кабінету, координатори кластерів, науковці в галузі педагогіки, соціальної педагогіки та ін. До основних функцій агенції належать такі: координація дій у кластерах; створення єдиного інформаційного простору з питань виховання неповнолітніх (зокрема, формування соціальності); узгодження програм, технологій, що стосуються виховання неповнолітніх; консультування; моніторинг, аналіз діяльності кластерів у галузі виховання неповнолітніх, мотивація діяльності учасників кластерів тощо. Формами роботи агенції в галузі виховання неповнолітніх є наради, обговорення, узгодження програм, технологій з формування соціальності неповнолітніх та інших питань виховання, інструкування, підготовка аналітичних даних (наприклад, про стан соціальності неповнолітніх, діяльність кластерів та ін.) тощо.

IV. Висновки

За результатами проведеного дослідження встановлено актуальність створення кластерів у галузі виховання неповнолітніх, визначено їх

мету, завдання та запропоновано модель таких кластерів (на прикладі Московського району м. Харкова). Напрямами подальшого дослідження є експериментальне впровадження та перевірка дієвості кластерів у галузі виховання неповнолітніх.

Список використаної літератури

1. Закон України "Про освіту" від 23.05.1991 р. № 1060-XII зі змінами і доповненнями, внесеними згідно із Законом від 23.12.2010 р. № 2856-VI (2856-17) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Закон України "Про охорону дитинства" від 26.04.2001 р. № 2402-III зі змінами і доповненнями, внесеними згідно із Законом від 19.04.2011 р. № 3234-VI(3234-17) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Закон України "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні" від 05.02.1993 р. зі змінами і доповненнями, внесеними згідно із Законом від 23.12.2010 р. № 2856-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.molod-kredit.gov.ua/zakon>.
4. Збірник нормативно-правових актів у сфері захисту дітей / РА "Прем'єр Медіа". – К., 2003. – 412 с.
5. Лавриченко Н.М. Педагогіка соціалізації: європейські абрисы : монографія / Н.М. Лавриченко. – К. : ВіРА ІНСАЙТ, 2000. – 444 с.
6. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх від 29.11.1985 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. Підтримка розвитку патріотичного виховання молоді в контексті забезпечення гуманітарної безпеки держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://chesneslovo.org.ua>.
8. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III зі змінами і доповненнями, внесеними згідно із Законом від 15.03.2012 р. № 4525-VI (4525-17) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
9. Стан суспільної моралі в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>.

Стаття надійшла до редакції 18.06.2012.

Пахомова Е.М. Роль органів державного управління в формуванні кластерів виховання неповнолітніх

В статті розглянуті поняття "соціальність", "неповнолітні", "кластер"; визначена роль органів державного управління в формуванні кластерів виховання неповнолітніх; представлена модель кластерів в сфері виховання неповнолітніх.

Ключевые слова: соціальність, неповнолітні, кластер, органи управління, кластери в області виховання неповнолітніх.

Pakhomova O. Role of organs government in the forming clusters of education minoritys

In the article explores the concept of "social", "minoritys", "cluster"; the role of organs government in the forming clusters of education minoritys; present model clusters in the field of education minoritys.

Key words: social, minoritys, cluster, organs government, clusters in the field of education minoritys.